

Bakgrund till valet av Leopard 2

Frågan om en ny svensk stridsvagn – som ersättare till de stridsvagnar som anskaffades under 50- och 60-talet (Centurion och S-vagnen) – kom att diskuteras i många år. Under 70-talet bedrevs de så kallade UDES-studierna (Underlag Direkt Eld Stridsfordon) med inriktning att starta utvecklingen av en ny svensk stridsvagn i slutet av decenniet. Försvarsbeslutet 1977 sköt emellertid frågan om en ny stridsvagn på framtiden, vilket innebar att de äldre vagnarna istället fick genomgå renovering och modifiering under 80-talet för att bättre kunna möta 90-talets hotbild. Samtidigt inleddes studier av en ny lätt stridsfordonsfamilj med målet att åstadkomma "en bred mekanisering av armén" – det som sedermera kom att resultera i Stridsfordon 90.

Mot mitten av 80-talet påbörjade emellertid FMV på eget initiativ tekniska studier inför en framtida anskaffning av nya stridsvagnar – projekt Stridsvagn 2000. Tillsammans med svensk försvarsindustri genomfördes omfattande studier under senare hälften av 80-talet av såväl hela koncept som på komponentlösningar med ny teknik. Parallellt gjordes försök med inlånade utländska stridsvagnar – Leopard 2 A4 från Tyskland och M1A1 "Abrams" från USA – i syfte att bygga upp kunskapen om moderna vagnar för att kunna ställa rätta krav på Strv 2000. Försöken i övre Norrland kom emellertid att bli en "aha-upplevelse" då de 55 ton tunga stridsvagnarna visade sig ha betydligt bättre framkomlighetsförmåga i snö och mjukmark än vad arméledningen tidigare hade förutsatt. Dessutom var träffsannolikheten vid skjutning under gång överraskande bra.

Konkurrensupphandlingen

Med denna insikt och med nyvunna amerikanska och brittiska erfarenheter från Kuwaitkriget i början av 1991, stod det snart klart att Sveriges gamla stridsvagnar inte motsvarade 90-talets krav. Att fortsätta utvecklingen av en ny svensk stridsvagn bedömdes bli för dyrt och ta för lång tid. Den ”operativa svacka” som upptäckts innebar att det inte gick att vänta med en anskaffning av nya stridsvagnar till efter år 2000. Detta gjorde att regeringen i den särskilda försvarspropositionen våren 1991¹ angav att en eventuell anskaffning av nya stridsvagnar borde genomföras som direktanskaffning utomlands – något som senare fastställs i försvarsbeslutet påföljande år².

Beslutet blev en vändpunkt i och med att en lång tradition att utveckla egna stridsvagnar inte längre var aktuellt. En projektgrupp ”Strv Ny” inrättades i september 1991 vid FMV och den påbörjade genast arbetet med att förbereda en anskaffning från utlandet. De viktigaste urvalskriterierna för ett nytt stridsvagnssystem var eldkraft minst motsvarande 120 mm, skjutning med kanon under gång, skjutning och observation i mörker eller nedsatt sikt, en skyddsnivå som motstår modern pilammunition, en totalvikt mindre än 65 ton samt god framkomlighet.

Efter en analys av marknaden, där 14 potentiella kandidater utvärderades, tillställdes fyra leverantörer en RFI (Request For Information). I mars 1992 inkom svaren på hur stridsvagnarna Challenger 2 (Vickers Defence, Storbritannien), Leclerc (GIAT, Frankrike), Leopard 2 ”Improved” (Krauss-Maffei, Tyskland) och M1A2 ”Abrams” (General Dynamics, USA) ansågs uppfylla kraven i förfrågningsunderlaget. Gemensamt för de fyra vagnarna var beväpningen med 12 cm högtryckskanon – i övrigt skilde de sig åt i avsevärd grad. Liknelsen med de traditionella personbilar som producerats i dessa länder var inte helt långsökt. Förhandlingar inleddes om lån av stridsvagnarna för jämförande försök i Sverige. I juni tvingades engelsmännen fransäga sig fortsatt deltagande med motiveringen att de behövde sina vagnar för egen utprovning. Omständigheter som dock talade mot den brittiska vagnen var det räfflade eldröret, den lägre motoreffekten och den i besättningsutrymmet centralt placerade ammunitionslagringen – något som också kan ha bidragit till reträtten. Inför provningen skickades svensk personal för utbildning på kvarvarande kandidater i respektive land. Under hösten 1992 anlände Leoparden och M1:an till Sverige, men det dröjde till januari 1993 innan fransmännen kunde ansluta till försöken med ett par vagnar ur förserien till stridsvagn Leclerc. Med PaC som ansvariga för de stridstekniska försöken tog en intensiv provperiod sin början.

Parallellt genomförde FMV tekniska prov och analyser. Särskilt stridsvagnarnas överlevnadsförmåga kom att bli föremål för ingående granskning. Skjutprov genomfördes i respektive land mot delskrov av de olika stridsvagnarnas skyddsmoduler i chassi och torn. Motsvarande skjutprov gjordes även med relevant hotammunition på FFK i Karlsborg mot samtliga stridsvagnar alternativt försedda med ett svensktutvecklat skydd från Åkers Krutbruk och den tyska samarbetspartnern IBD (Ingenieurbüro Deisenroth). Detta var ett ballistiskt skydd som i många attityder ökade skyddsnivån med 50-100% på framförallt den franska men även den amerikanska stridsvagnen (något som en fyrstjärnig amerikansk general förvånat fick klart för sig vid en genomgång). Stridsvagnarnas signaturer inom olika våglängdsområden blev också kartlagda – något som bland annat FOA var behjälpliga med.

¹ Prop. 1990/91:102

² Försvarsutskottets betänkande 1991/92:FöU12

I början av 1993 skickades en formell offertförfrågan på ett komplett stridsvagnssystem till respektive leverantör. Efter att anbud inkommit vidtog förhandling under senare hälften av året och de inkomna svaren omarbetades till beställningsutkast. Skillnaderna mellan stridsvagnarna var stora och fransmännen tvingades konstatera att deras 7 ton lättare stridsvagn Leclerc fortfarande var en omogen produkt i jämförelse med konkurrenterna. Utvärderingsdokumentet var på 100-tals sidor och innehöll mängder av information som inte är möjlig att återge här. Slutrapporten med resultaten av de jämförande analyserna presenterades i december 1993 och den kunde sammanfattas i följande rangordningsmatris:

	Leclerc	Leopard 2 I	M1A2
Fordon/Rörlighet	2	1	3
Vapensystem/Verkan	3	1	2
Skydd/Överlevnad	3	1	2
Ledning/Ledningssystem	3	2	1
Driftsäkerhet/Tillgänglighet/Underhåll	3	2	1
Summa	14	7	9

När det stod klart för amerikanarna att M1:an troligen inte skulle bli vald gjorde de en sista framstöt med en spontanoffert där priset sänkts med en miljard kronor. De erbjöd att till och med att den amerikanska presidenten, på hemväg från ett besök i Moskva, kunde mellanlanda för djupare diskussion med den svenske statsministern i stridsvagnsfrågan. FMV tog emot offerten men tackade nej till Clinton. Istället inlämnades en framställan till regeringen dagarna innan jul i december 1993 där den tyska stridsvagnen Leopard 2 förordades. Efter en känslighetsanalys i mellandagarna, där den amerikanska M1:an övervägdes en sista gång, fattade regeringen den 20 januari 1994 beslut om att anskaffa 120 stycken nytillverkade Leopard 2 S – en vidareutveckling av Leopard 2 A5.

Samtidigt tog regeringen också beslut om att införskaffa 160 stycken begagnade Leopard 2 i ett äldre utförande – Leopard 2 A4 (samtliga vagnar var uppgraderade till denna version). Parallellt med utprovningen av de modernaste stridsvagnarna till pansarbrigaderna hade nämligen enklare stridsvagnsalternativ utvärderas som lösning på behovet till de mekaniserade brigaderna – detta istället för ytterligare en livstidsförlängning av stridsvagn Centurion (där en prototyp till Strv 105 hade tagits fram). Utöver begagnade Leopard 2 från Tyskland hade även äldre M1:or med 10,5 cm kanon erbjudits av amerikanarna, men det mest spektakulära var att två stycken ryska stridsvagnar av den senaste modellen – T80U – hade lånats in för såväl stridstekniska försök som teknisk provning under ett halvår 1993/94. På grund av regeringens snabba tillkännagivande att Leopard 2 även var vårt val till de mekaniserade brigaderna var försöken tvungna avbrytas i förtid, men de gav ändå sitt bidrag till Sveriges unika kunskapsbank om världens modernaste stridsvagnar.

Efter en vår av slutförhandling kunde ett kontrakt tecknas den 20 juni 1994 med Krauss-Maffei Wehrtechnik om köp och licensproduktion av stridsvagn Leopard 2 S. Kontraktet innefattade även köp av underhålls- och utbildningssystem. Samtidigt slöts ett ”offset-avtal” om motköpsaffärer till ett kontraktsvärde motsvarande beställningen. Parallellt gjordes en överenskommelse med tyska staten den 12 augusti om en mycket förmånlig ”leasing” av övertaliga Leopard 2 – CFE-avtalet från 1990 hade ju begränsat hur många stridsvagnar Tyskland fick inneha. De begagnade stridsvagnarna började levereras redan samma månad och i slutet av året var samtliga 160 vagnar överförda. Väl i Sverige genomgick vagnarna

teknisk översyn, målades i svenskt kamouflagemönster och försågs med svenska radiosystem innan de därefter togs i bruk av förbanden. Stridsvagnarna gavs beteckningen Strv 121.

De tjugonio första nya Leopardstridsvagnarna sattes samman i Tyskland. Resterande 91 vagnar licensbyggdes i Sverige – Bofors med ansvar för tornet och Hägglunds som ansvariga för chassi och slutlig integration. Stridsvagnarna gavs beteckningen Strv 122 – det första exemplaret levererades till FMV i december 1996 för typkontroll och 2002 hade samtliga Strv 122 levererats till Försvarmakten.

Leopard 2

I kölvattnet av det havererade tysk-amerikanska utvecklingsprojektet ”MBT 70” inleddes i början av 70-talet utvecklingen av Leopard 2. Den nya stridsvagnen var tänkt som en naturlig efterträdare till 60-talsprodukten Leopard (som retroaktivt döptes om till Leopard 1). Efter försök med 17 olika prototyper fastställdes modellen under 1977. Den första serieproducerade vagnen levereras till den tyska armén 1979. Totalt anskaffade dåvarande Västtyskland 2.125 Leopard 2 fram till och med 1992 – kontinuerligt förbättrade, de sista vagnarna tillhörde ”lot 8”. CFE-avtalet från 1990, som begränsade innehavet av stridsfordon i Europa, medförde att Tysklands avyttrade de flesta av sina stridsvagnar.

Idag återstår ca 400 Leopard 2 och dessa har uppgraderats till den senaste versionen A6. Nyproducerade Leopard 2 har sålts på export till Nederländerna samt till Schweiz, Sverige, Spanien och Grekland där de också licenstillverkats (Spanien och Sverige har även leasat äldre begagnade Leopard 2). Övriga länder som köpt begagnade Leopard 2 är Chile, Danmark, Finland, Kanada, Norge, Polen, Portugal, Singapore, Turkiet och Österrike. Samtliga länder ingår i en så kallad ”User Club” benämnd CHARTA LEOBEN eller ”Leopardklubben” (där även länder som brukar Leopard 1 ingår) – totalt 17 länder.